

Voice i teori och praktik

En fallstudie på Reinfeldts tid i Moderaterna

Louise Dreifeldt
Mats Ivarsson

Abstract

Demokrati är en grundsten i vårt politiska samhälle och med detta tillkommer ett krav på ett visst mått av inflytande i den politik som förs. Vi tar med stöd i litteraturen ett normativt ställningstagande för att detta inflytande, i form av internt demokratiska partier, är något viktigt och värdefullt. Med denna uppsats försöker vi lyfta fram voice som ett potentiellt mycket bra verktyg för att utöva inflytande och påverka partiets politiska produkt. Dock är det inte helt riskfritt att framföra kritik mot sitt eget parti och detta har vi försökt undersöka med hjälp av en fallstudie på Fredrik Reinfeldts användande av voice under sina år som politiskt aktiv inom Moderaterna.

Vi kommer visa att voice är ett bra instrument för att skapa debatt och belysa problem inom organisationen men att det samtidigt för med sig negativa konsekvenser om det inte sker genom partiets strukturella plattformar. Inte heller räcker detta utan det är även ett fall om att inte vara fel person med fel åsikter vid fel tillfälle, något som Reinfeldt utmålades att vara och vi vill åskådliggöra de faktorer som påverkade hur Reinfeldts användande av voice mottogs inom partiet.

Nyckelord: interndemokrati, voice, Moderaterna, intern opposition, Fredrik Reinfeldt

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund och förförståelse	1
1.2	Vår frågeställning	2
2	Teori	3
2.1	Exit, Voice, and Loyalty	3
2.2	Voice	4
2.3	Interndemokrati	6
	Partimandat	6
	Demokratisk centralism	8
	Oligarki eller inflytande.....	8
3	Metod och material	11
4	Fallet Reinfeldt	12
4.1	MUF-striden	12
4.2	Reinfeldt i riksdagen	13
4.3	Partiledare Reinfeldt.....	15
5	Resultat	19
5.1	Personliga faktorer	19
5.2	Organisatoriska faktorer.....	20
5.3	Avslutande sammanfattning.....	21
6	Referenser	23

1 Inledning

1.1 Bakgrund och förförståelse

Vår grundläggande uppfattning är att demokrati måste genomsyra vårt samhälle. Likaså uppfattar vi vår representativa demokrati som ett medel att nå detta mål. Dock har det sagts att demokratin inte finnes inom politiska partier utan mellan dem. I kontrast till detta ställer vi oss bakom statsvetarna Gidlund och Möller i deras citat:

”De politiska partierna förväntas fullgöra en central roll i den representativa demokratin. Genom att formulera, sammanväga och förmedla de intressen, krav och åsikter som finns i samhället är det meningen att partierna skall fungera som länkar mellan folket och de styrande i den demokratiska processen.”¹

Det är med dessa uppfattningar i bagaget vi vill vi belysa interndemokrati inom organisationer, och mer specifikt inom politiska partier. Vi har valt att undersöka Moderaternas interndemokrati med hjälp av Reinfeldts historia inom partiet. När Fredrik Reinfeldt blev Moderaternas partiordförande 2003 innebar det stora förändringar för partiet. Många moderater hade insett efter valet 2002 att den förda politiken inte fick den respons av Sveriges medborgare som man önskat, och flera menade att förändring av partiet var oundvikligt om man inom överblicklig framtid skulle ha chans på regeringsinnehav. I efterhand ser man att detta var ett mycket framgångsrikt drag av Moderaterna eftersom de, tillsammans med Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna, fick majoritet i valet 2006. År 1990 blev Reinfeldt Moderata Ungdomsförbundets ordförande. Under kandidaturen till denna plats visade Reinfeldt att han hade ett annorlunda sätt att tänka kring Moderaternas politik och ideologi, och den vision han hade då har nu förändrat Moderaternas förda politik, och skapat *nya Moderaterna*. Dock har denna förändring av partiet inte mottagits lika väl av alla partimedlemmarna, vilket bland annat har iakttagits under Moderaternas partistämman 2006.

Vi vill undersöka den förändringsprocess som Reinfeldt har varit delaktig i som ett fall av användande av voice, ett begrepp vi kommer att förklara och förtydliga i vår teoridel. Vår förförståelse är att Reinfeldt och hans sätt att göra sin

---

¹ Gidlund, Gullan & Möller, Tommy, 1999:9

röst hörd inte alltid har setts på med blida ögon. Vi vill undersöka vad han har gjort ”rätt” och vad han har gjort ”fel” i sina försök att vinna gehör för sina åsikter, och hur han, trots att betydande personer inom partiet har ställt sig frågande till honom och hans visioner, lyckats reformera ett helt parti och bli partiordförande för att sedan bli statsminister. Den huvudsakliga text vi jobbar med är skriven innan valet 2006, men vi tror ändå att den kan ge en god bild på hur förhållandet ser ut idag.

1.2 Vår frågeställning

Är voice ett värdefullt verktyg för att uppnå interndemokrati inom Moderaterna? Detta är den fråga vi har ställt oss i arbetet med denna uppsats. Den kan brytas ned i två frågor, är voice ett verktyg för att nå interdemokrati och hur är detta potentiella verktyg värderat inom partiet? Voice ser vi som möjligheten att uttrycka en avvikande åsikt och kan anses vara en kärnfunktion i ett demokratiskt samhälle och likaså inom politiska partier. Vi kommer att försöka motivera den ståndpunkten med hjälp av litteraturen och undersöka hur den interna protesten kan fungera som ett verktyg för utövandet av demokrati.

Den andra delen av frågan försöker vi besvara i en fallstudie av den turbulens som följt Fredrik Reinfeldts politiska karriär. Som vi beskrev i inledningen är vår förförståelse att Reinfeldts åsikter inte alltid setts på med blida ögon av hans partikamrater inom Moderaterna och vi försöker förklara detta som ett fall av voice.

Första steget för uppsatsen blir därför att förklara begreppet voice med utgångspunkt i Albert Hirschmanns bok *Exit, Voice and Loyalty*. Därefter ämnar vi med andra teorier befästa voice som en viktig beståndsdel för god interndemokrati.

2 Teori

2.1 Exit, Voice, and Loyalty

Begreppet *Voice* är hämtat från Albert Hirschmann bok ”*Exit, Voice, and Loyalty*” och definieras som ett försök att förändra, istället för att fly undan, den policy, praxis eller output som ett, i vårt fall, politiskt parti åstadkommer. För att närmare kunna utveckla detta begrepp och för att ytterligare påvisa dess vikt för interndemokratien ska vi först undersöka dess kontrapart, *sorti*.

Möjligheten till *sorti* ska här betraktas som ett verktyg för individen att signalera till ledningen att kvalitén har sjunkit och att medlemmen, eller kunden, inte längre är nöjd med den vara eller tjänst den tagit del av.

För att belysa hur detta även gäller för organisationer andra än företag (t.ex. politiska partier) så ska vi för en stund fokusera på vikten av att företaget upplever en förlust när medlemmen väljer *sorti*. I fallet om de politiska partierna i Sverige kan det ständigt minskande medlemsantalet i partierna tolkas som ett försök till uppmärksamma partierna om dess minskande effektivitet. I detta fall är det inte nödvändigtvis så att partierna upplever någon större förlust eftersom statsstödet har ökat och deras medlemsberoende numera är väsentligt lägre än tidigare.² På så sätt fallerar signalsystemet och *sorti* skulle teoretiskt sett ha en begränsad inverkan på ledningens fortsatta agerande.

Forskning visar dessutom på att allt fler medborgare har mindre förtroende för partierna och de har fått ett underkännande av allmänheten när det gäller möjligheten att föra en levande och intressant samhällsdebatt. Istället växer ett annat alternativ upp: Press, radio och tv anses väsentligt bättre som plattform för samhällsdebatten³. Det verkar finnas en tendens mot att medborgare idag väljer *sorti* ur partierna i större utsträckning och söker sig istället till medierna för att framföra sina åsikter.

Och här återvänder vi till uppsatsens ursprungliga fokus, medlemmens möjlighet att utöva påverkan på sitt parti. I ljuset av detta avsnitt verkar det rimligt att tro att *sorti* inte alltid är den bästa lösningen för en medborgare, eller mer specifikt, en partimedlem, som vill framföra sitt missnöje med den politik som förs.

---

² Peterson, Olof et al., 2000:65

³ Peterson, Olof et al., 2000:60

Istället vill vi med denna uppsats lyfta fram begreppet *voice* som ett verktyg för att påverka den förda politiken.

2.2 Voice

Det grundläggande antagandet för användandet av *voice* är upplevelsen av att kvalitén på en vara har sjunkit och att kvalitén kan återställas om uppmärksamhet riktas mot problemet. Denna upplevelse kan givetvis vara mer eller mindre subjektiv. Inom den ekonomiska sfären kanske det handlar om ett mer handfast problem som t.ex. ett flygplans underpresterande landningsställ men också mer subtila saker som avsaknaden av varningstexter om cigaretters skadliga inverkan.

Inom politiken däremot kan det utan tvekan sägas att drivkraften bakom en fungerande demokrati är människors vilja att diskutera vad de uppfattar som problem oavsett dess karaktär. Och inte bara problem diskuteras, de som använder *voice* inom politiken framför inte enbart protester och kritik utan det handlar här om att vinna gehör för de egna idéerna. *Voice* är som sagt ett försök att förändra men vi väljer att använda en något bredare definition av begreppet och låter det innehålla ett antal dimensioner. Den sista av dessa dimensioner tar ett steg bort från Hirschmanns grundläggande antagande att *voice* är sprunget ur upplevelsen att kvalitén har sjunkit till följd av ett problem.

I vår första dimension existerar den rena protesten, en individ upplever ett problem och väljer att framföra sin kritik till ledningen i hopp om att de ska åtgärda problemet. Ett alternativt tillvägagångssätt skulle kunna vara att medlemmen själv presenterar en åtgärd mot problemet. Att visa upp en lösning som är helt skiljd från den linje ledningen har valt för organisationen innehåller också ett mått av kritik. Ett tredje sätt att försöka förändra genom *voice* är att framföra visioner och förslag för framtiden, något som inte kräver att det existerar ett visst problem. Alla dessa dimensioner betraktar vi som ett användande av *voice*.

Enligt Hirschmann ses *voice* som det enda sättet en individ kan påverka organisationen när sorti inte är ett tillgängligt alternativ⁴. Han menar att så skulle fallet vara i en strikt monopolistisk marknad eller en social konstruktion som är svårare att bryta med som t.ex. kultur, familj eller staten. Men exempel på situationer där sorti är helt frånvarande är väldigt sällsynta och i de flesta verkliga marknader och organisationer kan man oftare se *voice* i samband med sorti. *Voice* ses då som ett kvarstående alternativ för dem som inte väljer sorti. Här antas det att förstahandsalternativet är att välja sorti och att enbart de som inte söker sig till andra organisationer är potentiella utövare av *voice*.

Det är dock mer troligt att *voice* kan ses som ett substitut till sorti snarare än ett alternativ som enbart är tillgängligt när sortin inte är det. Om det existerar bra

---

⁴ Hirschmann, Albert O., 1970:33

möjligheter att utöva inflytande och göra sin röst hörd är det mycket möjligt att individen skulle skjuta upp sin eventuella sorti. När du väl valt sortin försvinner möjligheten att använda voice men inte tvärtom⁵. Det är ju rimligt att anta att den upplevda minskningen av kvalité sker gradvis och därför bör ju en mindre drastisk åtgärd rimligen väljas först. Detta utesluter givetvis inte möjligheten att använda voice i samband med sorti, att någon väljer att avgå i samband med vass kritik mot sin organisation är något som ofta kan observeras.

Voice som substitut till sorti kräver dock att organisationen i fråga har uppmärksammat voice som ett väl fungerande verktyg och utformat organisationen så att dess medlemmar har tillgång till plattformar för voice inom organisationen⁶. Politiska partier har ofta skapat sådana forum i form av t.ex. partistämmor och kongresser. Att dessa på förväg skapade plattformar för voice existerar garanterar dessvärre inte att medlemmarna gör sig hörda. Istället har det visat sig att många riksdagsledamöter upplever det riskabelt att använda voice⁷. Risken för bestraffningar i form av sanktioner och uteblivna belöningar är något som spelar stor roll i avvägandet huruvida man ska använda voice eller ej. Målet för en voice-medveten ledning är således att minska kostnaderna och kanske till och med erbjuda belöningar för dem som framgångsrikt använder voice för att förbättra organisationen⁸.

Men innan dessa ideal har uppnåtts måste individen i en organisation tampas med dessa bekymmer och då kan voice te sig som ett jämförelsevis ”dyrare” alternativ än att bara välja sorti.

Kostnaderna för att använda voice är dock något som inte alltid är omedelbart uppenbara för medlemmarna. Det är först och främst andra medlemmars användande av voice, och de konsekvenser det har fått, som ligger till grund för medlemmens kostnadskalkyl. Ledningen har stor möjlighet att statuera exempel och styra den organisationskultur som är praxis vid bemötandet av voice.

Men det är inte bara kostnaden som ligger till grund för individens val att göra sin röst hörd, Hirschmann säger att tron på att voice fungerar är avgörande för detta val och menar att det är ett avvägande mellan den förväntade inverkan på organisationen och kostnaden för detta som avgör huruvida en medlem använder voice eller ej.⁹ Således är det återigen viktigt för användandet av voice att ledningen är lyhörd inför detta och ger tydliga signaler att medlemmarnas åsikter blir hörda.

Hittills har vi behandlat voice som ett alternativ till exit eller något som kan användas i samband med exit. Dock finns det anledning att lyfta in ytterligare en dimension, nämligen lojalitet. Den som upplever att konsekvenserna är för stora, av egen erfarenhet eller andras, för att använda voice behöver inte nödvändigtvis lämna organisationen även om den uppfattar den som underpresterande eller försämrade. Det som håller dem kvar är en lojalitet och en förhoppning om att

---

⁵ ibid:37

⁶ ibid, 43

⁷ Isberg, Magnus, 1999:85

⁸ Hirschmann, 1970:42

⁹ ibid, 40-43

någon annan säger ifrån eller en tro på att förhållandena kan förändras utan ens eget inflytande. Däremot verkar det inte så troligt att en medlem utan någon som helst tro på att organisationen kan förbättras i framtiden stannar kvar istället för att välja sortin.¹⁰

Lojaliteten har den viktiga funktionen att den kan hålla kvar de medlemmar som är mest engagerade. En partimedlem som är oerhört brinnande för partiets ideologi och är verksam inom politiken borde vara den som reagerar häftigast, om han upplever ett missnöje med partiet, jämfört med en ointresserad partimedlem som nöjer sig med att enbart betala sin medlemsavgift. I total avsaknad av lojalitet finns här risk för att de som kan erbjuda mest positiv input till partiet är de som lämnar det först. I praktiken är det däremot inte så och istället är det en stark lojalitet mot det egna partiet som är rådande.

Sammanfattningsvis kan vi nu identifiera ett antal olika faktorer som påverkar en individs övervägande att använda voice. Dels behöver organisationen ha interna plattformar för att utövat av voice samt en kultur där medlemmen känner en tilltro till att hans åsikter får gehör. Dessutom behöver medlemmen ett visst mått av lojalitet för att ens överväga att använda voice och därtill att repressalier och sanktioner inte utgör ett övervägande hot.

2.3 Interndemokrati

Partimandat

Mats Sjölin visar på flera olika representationsdoktriner som går att använda när man ska försöka fastställa politikernas lojalitet och mot vem/vilka politikerna ska svara. Enligt teorin om partimandatet anses politikern främst företräda partiet, och ses således som en del i en organisation. Därmed bör personen i fråga lägga vissa allmänintressen och väljarintressen åt sidan till fördel för partiets intressen och politik. I fråga om politikerns lojalitet bör den alltid ligga hos partiet och dess program. Med detta som utgångspunkt kan man argumentera att möjligheterna till att protestera och höja sin röst mot sitt eget parti endast är en normativ aspekt som bör sättas åt sidan det gemensamma goda. Men politik bygger på att göra det bästa möjliga av det mandat som samhället har kontrakterat politikerna att förvalta. Och om detta gemensamma goda används för egenvinning kommer hela demokratin i gungning och den konstitutionella principen om den offentliga maktens utgångspunkt i folket försvagas. Så som Sjölin tolkar partimandatet bygger det på fyra huvudsakliga argument:

---

¹⁰ibid, 78

- I en demokrati har väljarna två eller fler partier att rösta på, och för att vara säker på att det väljaren röstar på är de mål som sätts upp i den reella politiken, måste hela partiet således stå bakom det politiska program partiet har under mandatperioden.
- Det är det politiska handlingsprogrammet som oftast utgör det röstunderlag som väljaren har, och därmed är det partiets skyldighet att genomföra den politik som står att finna i detta program.
- Eventuella demokratiproblem, så som att mycket makt läggs i händerna på partistyrelsen, löses genom intern demokrati i partiet och genom att partimedlemmarna kan vara med att utforma partiets politik.
- Utifrån tidigare punkter kan man dra den slutsats att parlamentsledamöter är skyldiga att stå bakom partipolitiken och utöva partidisciplin eftersom de är valda utifrån det parti de är medlemmar i.

Eftersom medborgarna har gett partiet mandat att hantera den makt folket besitter genom val, måste det kontrolleras att denna makt inte missbrukas. Agendan bör inte sättas endast av ett fåtal personer i ett parti med begränsad kunskap. Till följd därav krävs det möjlighet till voice inom ett parti eftersom en öppen debatt leder till en större tillförsel av kunskap och välgrundad politik kan föras. Demokratiutredningen från år 2000 säger att ”ju fler som på olika sätt förbereder de politiska besluten desto högre blir beslutens kvalitet”.¹¹

Vi har dock några invändningar mot de fyra punkterna ovan. Dels är det omöjligt för oss väljare att ge mandat för all politik som utförs eftersom det inte går att förutse alla kommande händelser, väljarna ger mandat för den allmänt förda politiken men inte den på detaljnivå. Väljarna ger däremot mandat till partiet att försöka lösa dessa problem när de dyker upp på bästa möjliga sätt, och precis som ovan är möjligheten till voice och öppna diskussioner en viktig del av lösningen till detta problem. För att partiet ska kunna komma fram till vad som är bästa möjliga sätt, krävs det ingående diskussioner och flera olika synpunkter från berört område.

Om för mycket makt läggs i händerna på partistyrelsen är det svårt att få en god interndemokrati, se punkt tre. De enda som har möjlighet att verka, och skapa instrument, för en god interndemokrati är partistyrelsen, och för att göra detta krävs det att denna ger upp en del av makten. Mycket makt hos partistyrelsen är en indikator på att interndemokratin inte är aktivt fungerande, och om interndemokratin är frånvarande eller svag är det nästintill omöjligt för partimedlemmen att vara med och utforma partiets politik. Trots att medlemmen representerar ett parti och dess partiprogram, och det är där lojaliteten bör ligga, anser vi precis som Sjölin att allmänhetiska och demokratiska principer

---

¹¹ Demokratiutredningen 2000:245

(individualetik) måste gå före partidisciplin och partiloyalitet (organisationsetik), dock med mycket goda skäl.¹²

Demokratisk centralism

I fråga om rättfärdigandet av protesten är det viktigt att särskilja protest före och efter ett fattat beslut. Lenin skapade doktrinen om demokratisk centralism som säger att i det politiska hierarkisystemet bör varje medlem utses av den närmast lägsta instansen i organisationen, samt att ingen får ifrågasätta de beslut som fattas högre upp på den hierarkiska stegen. Sjölin beskriver i sin bok *Politisk etik* en mildare form av denna princip som är, till skillnad från Lenins version, användbar i denna uppsats. Sjölin utformning innebär att det bör finnas möjlighet för en öppen diskussion innan ett beslut fattas. Denna dimension på protesten har förmodligen fler anhängare än den mer problemfyllda dimensionen rörande protest efter ett fattat beslut. Oavsett dessa två dimensioner kräver doktrinen att alla medlemmar i partiet bör ha en hög partidisciplin efter det att beslut är fattade och att den minoritet som har motsatt sig beslutet bör underordna sig majoriteten. Dessutom bör den stridande minoriteten aktivt arbeta för de fattade besluten. Grunden för denna doktrin, i alla fall Sjölin version, bygger på en fungerande interndemokrati och att voiceanvändandet har en naturlig plats inom partiet innan beslutfattande. I samband med denna doktrin ställs varje medlem inför dilemmat om organisationsetik kontra individualetik. Det vill säga om lojaliteten ska riktas mot partiet eller ens egen övertygelse, något som vi berört i föregående avsnitt.¹³

Dock förekommer sorti väldigt sällan i verkligheten. Förmodligen väljer den berörda politikern någon av dessa ståndpunkter utifrån eventuella sanktioner eller belöningar. Om den politiska karriären kan påverkas nämnvärt utifrån dessa etikdimensioner, kan man misstänka att flertalet väljer det mest gynnsamma alternativet för stunden, vilket kan tänkas vara organisationsetiken. På grund av Sveriges starka hierarkiska ordning inom partierna, där partiet handhar nomineringsprocessen, kan sanktioner mot kritiska röster vara avsevärda, då bland annat genom en negativ påverkan av den framtida karriären. Därmed kan voice vara ett mycket svårt beslut att fatta och lojalitet eller sorti kan kännas bekvämare och upplevas som lättare.¹⁴ Detta resonemang går även att finna i Isbergs bok *Riksdagsledamoten i sin partigrupp*. Under intervjuer med 52 riksdagsledamöter framgår att sanktioner, reprimander samt uteblivna förmåner är medel som används för att stärka partidisciplinen.¹⁵

Oligarki eller inflytande

---

¹² Sjölin, Mats, 2005:47-52

¹³ ibid, 89-94

¹⁴ ibid, 102-104

¹⁵ Isberg, Magnus, 1999:85

Teorell påvisar i sin bok "Demokrati eller fåtalsvälde" en väldigt viktig aspekt vid utredning av fungerande interndemokrati. När beslut fattas och de inte råder några kritiska röster behöver det i sig inte betyda att det råder en god interndemokrati, utan kan vara tecken på en oligarkisk organisation. Risken finns att besluten har förts ner från toppen till de övriga medlemmarna genom en övertalningsprocess, kallat forcering, eller så kan det upplevas som om risken för repressalier är stor och därmed så råder det ingen öppen debatt i organisationen när beslut som ska fattas, denna form av beslutsprocess kallas legitimering. En beslutsprocess som kännetecknas av fri debatt och högt i tak kallas förankring.¹⁶ Vi har tidigare i teoriavsnittet argumenterat varför interndemokrati, och voice som en del av det, är att föredra inte bara för den enskilde individen i partiet utan även för alla medborgare, och till följd därav anser vi att förankring är den beslutsprocess som är att föredra. Däremot går det inte att sätta likhetstecken mellan avsaknad av kritiska röster och oligarki eftersom debatten innan beslutfattandet kan ha varit öppen och inkluderat flera olika ställningstaganden trots att endast ett fåtal personer har fattat det faktiska beslutet. Vidare menar Teorell att det är viktigt att först och främst inrikta sig på påverkansmöjligheter jämfört med åsiktsöverensstämmelse. Detta i och med att partiledningen kan "övertala" kritiska medlemmar och då föra åsikten neråt i partiet istället för att åsikter får lov att komma upp i en öppen debatt.

Teorell hänvisar till Per Albinssons studie *Skiftningar i blått: Förändringar inom Moderata Samlingspartiets riksorganisation 1960-1985* som behandlar Moderaternas riksorganisations samt partimedlemmarnas formella möjligheter att påverka partiets politik och menar att Albinsson har funnit att dessa har ökat över tid. Men det går inte att få fram en talande undersökning genom att finna att det blivit bättre.¹⁷ Bättre behöver inte betyda bra, och precis som Teorell skriver finns det en stor gradskillnad med oligarki och demokrati och detta instrument blir för trubbigt. "De två begreppen bör således betraktas som ändpunkterna på ett teoretiskt kontinuum."¹⁸

Efter att ha titta närmare på vissa beslut som fattats inom Moderaterna har Teorell funnit att det verkar finnas ett starkt inslag av oligarkisk styrning inom partiet, och att det är just forcering som är rådande i beslutprocesserna. Ytterligare ett interndemokratiskt problem går att finna i denna undersökning av Moderaterna, nämligen det faktum att möjligheterna till att yttra sig först öppnas upp efter det att beslut är fattade.¹⁹ Därmed omöjliggörs Sjölin's version av doktrinen om demokratisk centralism.

Mycket forskning inom ämnet intern demokrati i organisationer behandlar Robert Michels tes om "oligarkins järnlag". Denna lag säger att alla organisationer förr eller senare blir oligarkiska och att detta snarare beror på strukturella förhållanden än personlig ledartyp. Det är ledningen som har mest

---

¹⁶ Teorell, Mats, 1998:32-33

¹⁷ ibid:351-361

¹⁸ ibid:26

¹⁹ ibid:117-119

makt och de tenderar att isolerar sig mer och mer. Den klyfta som växer mellan ledningen och de ledda späs på över tid eftersom viktig information och viktiga resurser fördelas ojämnt, till fördel för ledningen.²⁰ När detta sker kan medlemmarna uppleva försämrade villkor för sitt politiska engagemang och ställs då inför valet att antingen lämna partiet eller stanna kvar i hopp om att försämringen upphör genom deras eget eller andras ökade engagemang. I takt med att möjligheterna till att använda voice minskar när partiet blir oligarkiskt blir detta verktyg allt viktigare eftersom debatten då helt saknar representation av olika åsikter. Genom denna teoretiska genomgång har vi försökt visa hur viktig interndemokrati, och därmed voice, är. Inte bara för partimedlemmarna utan även för landets alla medborgare. Vi vill än en gång poängtera att ett demokratiskt samhälle, där vi gett ett eller flera partier mandat att hantera den makt vi har lånat till dem, måste styras av internt demokratiska partier eftersom ett oligarkiskt parti inte är representativt och därmed underminerar landets demokrati.

---

²⁰ Michels, Robert, 1968:passim

3 Metod och material

Som det beskrevs i inledningen har vi två dimensioner på vår frågeställning. Den första delen, som frågade huruvida voice kan ses som ett verktyg att uppnå interndemokrati i partier, har vi besvarat i vårt teoriavsnitt. Litteraturen verkar ge stöd åt vår uppfattning att medlemmarnas möjlighet till att internt föra fram sin åsikt har en central roll i partiernas arbete och således även för utövandet av den representativa demokratin.

Då återstår att besvara den andra aspekten av vår frågeställning. Hur värderas voice inom politiska partier? Vi har som sagt valt att låta fallet Reinfeldt åskådliggöra hur voice kan fungera i praktiken. Vi tycker att Reinfeldts politiska karriär uppvisar många av de element som vi beskrivit voice vara bestående av.

Som källa för vårt empiriska underlag har vi framförallt använt oss av en biografi om Reinfeldt skriven av DN-journalisten Mats Wiklund. Den beskriver på ett ingående sätt hur Reinfeldt själv uppfattat sin politiska karriär fram till strax innan valet 2006. Även motståndare, journalister och statsvetare uttalar sig i boken och den ger en nyanserad och bred bild av Reinfeldt och det politiska klimat han befann sig i. Vi operationaliserar här voice i praktiken genom att titta på de fall i vårt material där Reinfeldt har uttryckt en avvikande åsikt i ett försök att förändra sitt parti. Dessa fall analyserar vi sedan i ett försök att identifiera de faktorer och förutsättningar som vi i teoridelen har tillskrivit voice.

Det ska dock framhållas att Wiklunds biografi har den svagheten att den är skriven av en ensam författare och detta medför att vår analys kan kritiseras för att vara gjord på ett allt för tunt material. Vi anser ändå att materialet har breddats med intervjuer och annan statsvetenskaplig forskning och därmed fått en god bild av de interndemokratiska förhållandena inom Moderaterna.

4 Fallet Reinfeldt

4.1 MUF-striden

I boken ”En av oss?” poängterar Reinfeldt flera gånger att han vill föra en annan typ av politik än den han såg då han blev politiskt aktiv. Som medlem i Moderaternas ungdomsförbund ställde han sig frågande till den nyliberala politik som fördes. Reinfeldt var missnöjd med de snabba förändringar som nyliberalismen medförde och tyckte att dessa saknade förankring hos medlemmarna. Reinfeldt såg ett demokratiproblem och förespråkade istället en i högre grad konservativ politik med mer förankring hos medlemmarna och långsammare förändringar. Redan här började Reinfeldt göra sin röst hörd för sina visioner men genom detta riktade han samtidigt stark kritik mot de nyliberala influenserna med Ulf Kristensson, dåvarande MUF-ordförande, i spetsen.

I sitt försök till att förändra och vinna mandat för sin kritik kandiderade Reinfeldt till ordförandeposten i MUF mot den sittande Ulf Kristensson. Dessa två hade väldigt olika politiska värderingar, där Kristensson representerade nyliberalismen medan Reinfeldt företrädde den värdekonservativa falangen. Denna interna splittring var mycket tydlig och var starkt mediebevakad, och de två sågs som ärkefiender.

Vi kan se här se att voice är mer nyanserat och inte bara innehåller ett uttryck för missnöje. Dels var det en protest mot den dåvarande ledningen men den var inte formulerad enbart med kritik utan innehöll mycket visioner för hur organisationen kunde förbättras. Under kandidaturen vann Reinfeldt mycket gehör för sina visioner och antalet kritiska röster mot den dåvarande ledningens politik ökade och en splittring inom MUF uppstod. Här finner vi stöd för Hirschmanns teori om att fler kritiska röster inte nödvändigtvis behöver betyda att de kritiserade problemen blir bättre åtgärdade. Om alltför många använder voice får det en annan effekt än att enbart påverka en given linje, det skapar en ny linje och visionerna kan leda till en intern splittring. Eller som Hirschmann formulerade det:

“But voice (...) can be overdone: the discontented customers or members could become so harassing that their protests would at some point hinder rather than help whatever efforts at recovery are undertaken”

Vi låter det vara osagt huruvida Reinfeldts nya linje var skadligt för MUF i ett längre perspektiv men sett som ett användande av voice anser vi att

konsekvenserna av hans protest initialt kan ha splittrat organisationen mer än vad den hjälpte att återställa de brister han påpekade. Eller som SVT citerar honom "Om du väljs av ett halvt förbund, men ska leda ett helt tar det mycket kraft."²¹ Konflikten i sig hade förmodligen inte blossat upp så starkt om debatten hade förts internt och använt de vägar som fanns inom organisationen istället för att gå ut offentligt till medierna med sin voice. Värt att nämna kan vara att Kristensson numera är helt positiv till partiet och dess nya politik, men vill inte svara på vad han anser om vissa sakpolitiska förändringar. Författaren till boken "En av oss?", Mats Wiklund, misstänker att denna ovilja har sitt ursprung i det stundande valet när boken skrevs eftersom partier ofta innan val vill stå med en enad front inför väljarna för att partiet ska ses som starkt och bragt i samstämmighet.²² Den konflikt som skedde mellan Kristensson och Reinfeldt har även färgat Reinfeldt och hans syn på partiet och den splittring inom MUF som orsakades av deras konflikt vill Reinfeldt idag i största möjliga mån undvika.

4.2 Reinfeldt i riksdagen

1991 bildades det en borgerlig regering och Reinfeldt väljs in i riksdagen, men Moderaternas framgång i valet var förhållandevis liten jämfört med de andra borgerliga partierna. Detta var något Reinfeldt ansåg mycket viktigt att undersöka och diskutera, men denna åsikt delades inte av de övriga Moderaterna och Reinfeldt fick ingen respons. Efter att Socialdemokraterna åter vann makt 1994 försökte Reinfeldt en än gång använda voice för att visa på, enligt hans åsikt, de brister som fanns inom partiet och oviljan till att analysera de problem de hade. Återigen höll han kritiken internt men eftervalsdebatten riktades ändå inte mot de problem som han försökte ge uppmärksamhet åt. Detta låga tak mot avvikande åsikter bekräftas senare av Sven Otto Littorin som upplevde att andra röster än ledningens förblev ohörda.

Bristen på lyhördhet fick Reinfeldt att söka nya plattformar att använda voice på och valde att offentliggöra det stängda samtalsklimat som han och andra medlemmar befann sig i genom boken "Nostalgitrippen". Reinfeldt beskriver det här som en avgörande epok för hans politiska karriär.

Boken behandlade temat Bildt och partiets ledande profiler. Reinfeldt kritiserade den homogenisering som Bildts styre ledde till och menade att det endast var män i samma generation och med samma åsikter som Bildt som släpptes fram och tilläts beträda toppen.

Moderaternas ledning reagerade mycket starkt på denna bok och förklarade Reinfeldts politiska karriär död. Nu fick Reinfeldt erfara ytterligare en av de konsekvenser som i efterhand kom att ligga till grund för hans framtida

---

²¹ <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=55838&a=657073> Publicerad 11/9 2006 Uppdaterad 17/10 2006

²² Wiklund, Mats, 2006:37-43

användande av voice. Han utsätts för kraftiga repressalier, bland annat i form av en lång utskällning inför många av hans partikamrater. Moderaternas dåvarande pressekreterare, Per Heister, förklarade för Reinfeldt hur han borde ha gjort och partisekreteraren Gunnar Hökmark informerade Reinfeldt hur han borde tänka, något som ger ytterligare stöd för att en homogeniseringsprocess pågick inom ledningen.

Denna händelse var något som senare mycket väl kan ha påverkat Sven-Otto Littorins uppfattning om den tiden under vilken han upplevde att de gånger avvikande åsikter fördes fram var risken stor att konsekvenserna skulle bli stora. Ytterligare repressalier i form av utebliven nominering till tyngre politiska poster och en upplevelse av att vara "pestförklarad" drabbade Reinfeldt.²³ Detta kom som en chock för Reinfeldt i och med att han tyckte att MUF bland annat har till funktion att skapa en debatt inom partiet och framföra eventuell intern opposition. Reinfeldt insåg att för att lyckas inom partiet måste ens åsikter överrensstämma med ledningens.

I efterhand uttryckte Reinfeldt att detta var typiskt för den då rådande atmosfären inom partiet, och menar att han nu inte har några ambitioner på att påverka MUF och dess politik, utan vill istället ha en öppen dialog mellan moderpartiet och ungdomsförbundet.²⁴

Reinfeldts försvar mot den kritik som riktades mot honom under denna tid är att han alltid har framfört sina åsikter efter det att valet genomförts och väntat till eftervalsdebatten. Reinfeldt uppfattade ledningen som skenhelig eftersom officiellt var diskussioner och framförande av avvikande åsikt accepterat, men ändå avfärdades Reinfeldts kritik och den togs aldrig i beaktning. Bildt förklarade för Reinfeldt att han hade gått för långt och menade att Reinfeldt ägnade sig åt en hetskampanj mot honom. Reinfeldt säger i efterhand att Bildt avvisade de personer på mötet som inte förstod syftet med denna hårda kritik mot Reinfeldt och bara lät de personer som höll med Bildt tala. Reinfeldt menar att syftet med denna utskällning var att tysta en kritisk röst. Ingen försvarade honom under denna tid, och han förstod att den politiska karriären var över samt att eftervalsdebatten hade tystats ner. Han menar att detta var typiskt för Carl Bildts styre av Moderaterna då diskussioner om eventuella politiska ändringar aldrig möjliggjordes och partilinjen forcerades fram av ledningen.

Denna händelse har påverkat Reinfeldts sätt att bedriva politik och tiden efter repressalierna följs av en mer dämpad Reinfeldt och hans tidigare erfarenheter av vilka konsekvenser användandet av voice kan få avskräcker honom från att kritisera. Med partiledarambitioner i ryggen kan han inte riskera en öppen konflikt, vilket har bekräftats från Anders Borg som nämner liknande förhållanden under den perioden, något som antyder att repressalier var praxis. En av våra intervjupersoner sa angående repressalier för avvikande åsikter att "Det

---

²³ Kristofferson, Ulf 2006:passim

²⁴ Wiklund, Mats, 2006:59-63

tar lite längre tid att bli partiledare” och att det kan höjas frågetecken kring en sådan person, något som Reinfeldt nu ville undvika²⁵.

1999 väljs Bo Lundgren till ny ordförande för Moderaterna, efter det att Bildt avgått och efterlämnat ett splittrat parti. Lundgren inser att det inte går att fortsätta i samma fotspår som tidigare och att Reinfeldt har ett stort stöd inom partiet. Under denna tid har Reinfeldt hållit sig i bakgrunden och inte väckt mer kritik mot partiet. Detta har lett till att han sågs som en lojal moderat som gick att räkna med, och han föreslås bli ekonomisk talesman för partiet. Dock väljer Lundgren istället Gunnar Hökmark på grund av hans profilering i debattartiklar i Dagens Nyheter samt Svenska Dagbladet där han visade på sådana åsikter som värdesattes i partiet och dess ledning.²⁶ Vi kan se här hur användandet av voice kan gynna karriären, under förutsättning att den uttrycker sådana åsikter som överrensstämmer med partiledningen. Partiets ledning visar emellertid Reinfeldt ny tilltro och han väljs in i förtroenderådet, en placering som kan tillskrivas hans mer dämpade profil.

Men även om partiledaren bytts ut, är det ändå Bildts förtrogna som håller kvar makten i toppen och styr partiet. Under denna tid råder det mycket konflikter i Moderaterna och denna stämning sprider sig över hela partiet. Dock fortsätter Reinfeldt att vara lojal och stödja partiet och väcker ingen negativ uppmärksamhet. Även om han ställer sig frågande till Lundgren så håller han sig i bakgrunden och till och med stödjer Lundgren när denne ställer upp för omval.

Reinfeldt säger i efterhand att det inte fanns något annat handlingsalternativ, och tidigare repressalier hade satt sina spår. Som sagt befarade Reinfeldt att en öppen konflikt skulle kunna påverka honom negativt. Dock finner Reinfeldt två bundsförvanter i Sven Otto Littorin och Anders Borg, och gemensamt lägger de fram ett förslag till en ny verksamhetsplan för Lundgren. Detta kan ses som en tydlig protest mot ledningen och den nya verksamhetsplanen var något som Lundgren ställde sig mycket kritisk till och en konflikt utbröt mellan Littorin, Borg och Reinfeldt och Lundgren.²⁷ Denna konflikt ledde till att både Borg och Littorin var frestade att välja sorti ur partiet och även Reinfeldt gick i de tankarna. Dock väljer Reinfeldt återigen att vara lojal och hans bundsförvanter likaså.

4.3 Partiledare Reinfeldt

Fallet Reinfeldt visar här på att repressalierna inte behöver vara fatala för den politiska karriären utan Reinfeldt lyckas trots allt att bli partiledare. Det ska dock framhåvas att Reinfeldt lyckas med detta mycket genom att, efter repressalier, för det mesta hålla sig under radarn och att genom att lägga sig i den moderata mittfåran till dess att han gavs chansen att bli partiledare.

---

²⁵ Intervju 1

²⁶ *ibid*:132

²⁷ *ibid*:64-92

Många inom partiet förstod att med Reinfeldt som ledare skulle politiken komma att förändras, men det är endast ett mindre antal personer som på förhand visste vad dessa förändringar skulle innebära. Reinfeldt anförtror sig endast till en liten grupp människor som han litade på, och han erkänner i efterhand att han använt sig av den djupa kris som partiet stod i för att vinna mandat och förtroende hos medlemmarna. Den förändring som de nya Moderaterna innebar var bara förankrat hos de få personer som Reinfeldt invigde i processen, en process som i mångt och mycket kan anses ha forcerats igenom.

Bland annat innebar förändringarna en inriktning mot ett mer väljarorienterat parti som han motiverar med att svenska folket idag har en mycket större egen identitet jämfört med en partidentitet och därmed är det ett mindre antal personer som är medlemmar idag. Därför anser Reinfeldt det viktigt att ha just ett väljarorienterat parti istället för medlemsorienterat, och menar att medlemmarna inte i tillräckligt hög grad representerar svenska folket utan snarare en äldre generation. Därmed bör medlemmarna ha mindre makt över vilka beslut som fattas och vilken politik som förs jämfört med väljarna.²⁸

Konceptet nya Moderaterna togs emot med blandad entusiasm, och MUF ställde sig mycket frågande till de ändringar av arbetsrätten och skattepolitiken som skedde. Även två riksdagsledamöter från Moderaterna, Patrik Norinder och Henrik Westman ställer sig kritiska till den förändring i politiska sakfrågor som skett i partiet, och menar att den inte var förankrad i Moderaterna. De anser att partiet är toppstyrt med Reinfeldt högst upp, och de förändringar som skett i arbetsrätten inte hör samman med Moderaterna²⁹. De hävdar även att de aldrig blev informerade om den ändring som skedde i arbetsmarknadspolitiken, utan blev meddelade via media och menar att detta är kännetecknande för partiet och att riksdagsledamöterna inte meddelas på samma sätt som tidigare³⁰. Detta omöjliggör ett inflytande i den process som leder fram till att beslut fattas, något som vi tidigare förklarat som ett problem för intern demokrati.

Trots detta fortsatte ledningen sin förändringsprocess, men Reinfeldt menar att han försökte jobba för ett öppnare parti med en vitalisering av en intern opposition samt föra en aktiv rekryteringspolitik för att få in yngre medlemmar i partiet och skapa en rullans bland posterna. En förklaring till att så få unga människor är politiskt aktiva i ett parti kan vara att de upplever att deras röster inte blir hörda och att de saknar inflytande. Deras svårigheter med att använda voice leder till en ökande känsla av maktlöshet och fler väljer sorti ur partierna³¹, något som knappast förändras av ett mer väljarorienterat parti och kan vara en förklaring till varför han vill fokusera på en aktiv rekrytering. Detta gäller dock inte enbart yngre medlemmar utan känslan av maktlöshet hos medlemmarna i allmänhet och bristande uppmärksamhet på deras åsikter leder till att partiet blir självsanerande³² på grund av att de väljer sorti.

---

²⁸ Wiklund, Mats, 2006:121

²⁹ *ibid*, 122-125

³⁰ *ibid*, 224

³¹ Pettitt, Robin T., 2007:230

³² Intervju 1

Reinfeldt säger även att de repressalier som tidigare drabbat de personer som öppet kritiserat partiet ska försvinna, och han syftar då även på eventuella grupper inom partiet som tycker annorlunda än partiledningen. Reinfeldt säger sig tagit lärdom av de konsekvenser som han fick utstå under Bildts tid. Dock påminner hans forcering av det nya partiets utformning om den ”bunkermentalitet” som rådde under Bildts styre.³³

Som förklaring till att förändringen till nya Moderaterna kom så snabbt pekar Reinfeldt på antalet förlorade röster vid förra valet, 2002, jämfört med tidigare år. Många i partiet insåg att en förändring måste ske för att ha möjlighet att komma i regeringsställning igen. Därmed anser Reinfeldt att han fick mandat för att driva igenom denna förändring för att få fler röster i kommande val, och som innebar en starkare väljarorientering och en minskad medlemsorientering.

Carl Cederschiöld, som har varit kommunalpolitiskt aktiv för Moderaterna i Stockholm, vill lyfta fram Reinfeldts förankring med kommunpolitikerna. Reinfeldt har en gång i tiden själv varit det, och Cederschiöld tror att det är där Reinfeldt har hämtat sin inspiration till nya Moderaterna. Dock verkar Cederschiölds argument snarare försvaga Reinfeldt och hans omdaning av politiken då han säger att det är just hos medlemmarna och kommunpolitikerna makten till förändring ska ligga. Cederschiöld säger till och med att ”partiet *är* kommunalpolitikerna, partiet är de aktiva medlemmarna och de aktiva medlemmarna har säkert i åtta fall av tio kommunala uppdrag.”³⁴ Fredrik Reinfeldt har menat att politiken har hämtats från svenska folket, och inte så mycket av medlemmarna. Cederschiölds bild av Reinfeldt och hans nya moderater tycks vara att partiet är ett medlemsorienterat parti medan Reinfeldt tycker det är ett väljarorienterat parti och bygger hela sin omvandling av Moderaterna på det.

Vi vill dock framhäva att trots att det har riktats kritik mot Reinfeldt efter valet har han ett relativt gott stöd inom partiet och framförallt väljarkåren. Den dåvarande ordföranden för MUF, Johan Forsell, håller med om detta och förklarar det med att partiet faktiskt vann valet och därmed blir det svårare att vara kritisk, i och med att partiets nya politik har gått hem hos väljarna. Vidare vill han peka på den tradition av starka ledare med mycket makt som finns i Moderaterna som en anledning till att Fredrik Reinfeldts förändring tycks ha skett utan hänsyn till den interna opposition som framförts.³⁵

Samtidigt vill Forsell påpeka att han aldrig under Reinfeldts tid känt att det inte går att föra upp kritik och säga sin mening, och menar att intern opposition är mycket viktigt för partiets trovärdighet. Detta är en åsikt som delas av nuvarande MUF-ordförande Niklas Wykman som säger i vår intervju att tvärtemot från att drabbas av sanktioner blir den som argumenterar väl för en avvikande åsikt tagen på allvar och uppmärksammas³⁶. Det faktum att så pass många inom partiet har svängt och står bakom Reinfeldts politik och att relativt lite intern kritik har hörts

---

³³ Wiklund, Mats, 2006:93-103

³⁴ *ibid*:212

³⁵ *ibid*:216

³⁶ Intervju Wykman

finner Forsell något besynnerligt, men vill förklara detta med att medlemmarna har till stor del ändrat sin politiska uppfattning från förr.³⁷ Men det kan också förklaras med att besluten har fattats med den legitimering vi nämnde i teorin, att beslutsfattarna redogör tydligt sina egna åsikter och det verkar avskräckande för dem som är kritiska. En motsatt förklaringsmodell skulle kunna vara att besluten om att förändra partiet hade föregåtts av öppna debatter i likhet med Teorells resonemang angående olikhetstecken mellan oligarki och en beslutsprocess som inkluderat ett fåtal personer. Det ska här hållas i åtanke att Teorell analyserat tidigare partistyrelse och framhållit att forcering och legitimering varit rådande i beslutsprocesserna³⁸.

Författaren till ”En av oss?”, Mats Wiklund, anser att Moderaterna är toppstyrda, mediedrivna och beroende av marknadsföring. Reinfeldt verkar till viss del vara medveten om hans forcerande ledarstil, och tror att de som idag inte använder sig av voice, utan styrs av lojalitet till partiet och dess ledare, kommer ta bladet från munnen om opinionssiffrorna skulle svika och Reinfeldts plan gått om stöpet och då öppet kritisera de förändringar som skett.³⁹ Reinfeldt vill ha ett enat parti utan några ”subsektorer”.⁴⁰ Men detta verkar ha sitt pris i form av ett lägre tak för öppna diskussioner och att det förefaller vara till viss mån ett medvetet val.

---

³⁷ Wiklund, Mats, 2006:216-221

³⁸ Teorell, Jan, 1998:117-118

³⁹ Wiklund, Mats, 2006:255-257

⁴⁰ ibid, 43

5 Resultat

Vi har nu beskrivit voice i både teori och praktik. Vårt avsnitt med teori bekräftar vår syn på att voice är ett viktigt verktyg för att skapa ett interndemokratiskt parti och att interndemokratin är av stor vikt för hur vi uppfattar att demokrati ska utövas. I den delen av vårt teoriavsnitt där vi beskriver voice identifieras ett antal faktorer som främst är avgörande för huruvida en medlem använder voice eller ej. Nu när vi sammanfattar vad fallet Reinfeldt ger för bild av voice inom Moderaterna kan vi utvidga och sammanställa vår teori till ett antal faktorer som påverkar hur framgångsrikt användandet av voice blir.

Fallet Reinfeldt belyser två uppsättningar av förutsättningar för voice, de personliga och de organisatoriska.

5.1 Personliga faktorer

Först och främst ska personen inte enbart vara en kritiker för att med framgång få gehör för sina åsikter. Att istället vara mer av en visionär och förpacka sina åsikter väl har stor betydelse för hur personens voice emottas, argumenterar man väl för sin sak blir man tagen på större allvar⁴¹.

Reinfeldt jobbade mycket med att framföra konkreta konstruktiva förslag till hur Moderaternas politik kunde föras. Detta kan mycket väl uppfattas som en kritik mot den sittande ledningen men det ledde också till att Reinfeldt uppmärksammades som en person med mycket visioner. Dessa visioner tillsammans med många års visad lojalitet gav honom till slut gehör för sina åsikter.

Lojaliteten visade han när han trots repressalier och påtryckningar inte valde sortin utan stannade kvar inom partiet. Man kan säga att Reinfeldt visade en starkare organisationsetik jämfört med hans personliga individualetik. Även om organisationsetikens lojalitet kan leda till en minskning av användandet av voice, såsom efter Bildts utskällning, så visar fallet Reinfeldt att uppvisad lojalitet är en viktig del för att kunna vinna gehör för sina åsikter. Lojalitet kan även ta sig form i förståelsen att förändringar inte sker över en natt och det kan vara värt att stanna kvar under en längre tid för att finna bundsförvanter och även invänta en tid då organisationen är mer redo för förändring.

---

⁴¹ Intervju Wykman

Att vara lojal kan även betyda att man håller sin voice inom organisationens, eller partiets, ramar och först och främst utnyttjar de möjligheter som finns internt. Att använda voice utanför organisationen och offentligt uttrycka sin avvikande åsikt kan medföra att risken för repressalier blir större.

Fallet Reinfeldt visar på att visioner, lojalitet och att inte använda voice externt är tre faktorer som förbättrar möjligheterna för att framgångsrikt använda voice. Men fallet identifierar även ett antal organisatoriska faktorer som kan leda till att voice används mer framgångsrikt.

5.2 Organisatoriska faktorer

En viktig faktor för möjliggörandet av voice är att det finns plattformar inom organisationen. Med dessa till hjälp kan eventuell kritik inrymmas internt eller åtminstone på ett sätt som är gemensamt accepterat och på så sätt nå till dem som i första hand är berörda av kritiken. Ett exempel på en sådan plattform är partistämman. Den har en väldefinierad funktion med stöd i partistadgarna och inrymmer en stor mångfald av medlemmarnas åsikter⁴². Däremot ska det sägas att på partistämman är det svårt att ensam föra fram en åsikt⁴³, något som ytterligare betonar fördelen med att finna bundsförvanter.

Fallet Reinfeldt visar framförallt på vilka konsekvenser det medför att inte använda de interna kanalerna för voice. Vi ser hur MUF-striden eskalerade i media och hur Nostalgitrippen medförde hårda repressalier för Reinfeldt. Dock var detta en konsekvens av att de interna plattformarna inte fungerade tillräckligt väl och de åsikter som uttrycktes där inte uppmärksammades av ledningen.

Ledningens bristande lyhörddhet och organisationens låga tak var avgörande för hur Reinfeldt valde att agera. Dels var hans kritik riktad mot denna bristande lyhörddhet och det var även den som fick honom att gå ut offentligt. Vad detta visar på är hur viktig roll ledningen har för att skapa en god samtalskultur inom organisationen. Genom att ha makten att statuera exempel, både bra och dåliga, sätts ribban för hur avvikande åsikter tas emot. Att sätta repressalier som praxis när kritik framförs är något som givetvis dämpar medlemmarnas voice.

En ytterligare faktor som spelar roll för mottagandet av voice är organisationens, inte bara ledningens, vilja till förändring. Det är rimligt att tro att ledningen, även om den inte är mottaglig för enskilda åsikter, ändå har en uppfattning om vilket skede organisationen befinner sig i. Reinfeldt drog nytta av att partiet hade två valförluster i ryggen när han omvandlade partiet. Valförlusterna gav upphov till en öppenhet för förändring inom partiet och detta påverkade hur nya visioner togs emot.

Vi ser också hur det motsatta gäller efter det att Reinfeldt vunnit valet. Nu när partiet är blomstrande innebär det ökade hinder för att lyckas genomföra sina

---

⁴² Intervju 1

⁴³ Intervju 1

visioner eller protester. Ledningen anser sig ha ett starkt mandat att driva igenom sin egen linje och medlemmarna kan finna det svårt att kritisera något som uppenbarligen har varit framgångsrikt.

5.3 Avslutande sammanfattning

Vi är nu framme vid uppsatsens sista avsnitt och ska försöka sammanfatta de resultat fallet Reinfeldt har gett oss. Det ska tilläggas att de resultat vi nu ska presentera ger en bild av hur voice har använts inom Moderaterna fram till tiden strax efter att Reinfeldt blivit partiledare. Därför vill vi påpeka att vår undersökning inte nödvändigtvis beskriver de förhållanden som existerar i nuläget.

Men under den tidsperiod vi har undersökt partiet har vi sett att klimatet varit relativt stängt. En rädsla för repressalier tillsammans med en låg tilltro till att ens åsikter har några chanser att vinna gehör har dämpat användandet av voice. I enlighet med oligarkins järnlag har vi sett hur ledningen förfogar över mycket makt och när det till stor del endast är ja-sägare som gör sig hörda får vi den ”bunkermentalitet” och homogenisering som var kännetecknande för Bildts tid i ledningen.

Trots att Reinfeldts syfte var att föra en annan typ av politik och tog avstånd från Bildts sätt att styra partiet verkar partiklimatet inte ha förändrats mycket. De förändringar som Reinfeldts nya Moderater medförde verkar sakna förankring och har forcerats igenom. Däremot verkar inte samma rädsla för repressalier och sanktioner existera lika uttalat. Likaså verkar Reinfeldts fortfarande ha den åsikten att MUF:s funktion bland annat är att skapa en debatt och framföra eventuell kritik mot moderpartiet, något som båda MUF-ordförandena Forsell och Wykman menar fungerar.

Emellertid verkar det som att Reinfeldt låter voice användas samtidigt som han agerar i enlighet med en tro på att han har fått ett starkt mandat att forcera fram en egen partilinje. Därmed anser han att det är först när detta mandat sviker, det vill säga när väljarstödet försvinner, som diskussion kan öppnas för medlemmarnas åsikter och förslag. Förändringen till nya Moderaterna kännetecknades av snabba beslut och en avsaknad av förankring, trots att det var just dessa karaktäristiska som gjorde att Reinfeldt gav sig in i politiken och ville förändra.

Fokuseringen på att väljarstöd ger och tar ifrån mandat tyder på en stark väljarorientering till skillnad från den medlemsorientering som vi menar är mer gynnande för interdemokratien.

Slutligen vill vi säga att Moderaterna verkar ha lyckats återinföra en viss frihet när det gäller att använda voice men ledningen, med Reinfeldt i spetsen, uppmärksammar inte medlemmarnas voice i någon större utsträckning utan lever i en möjligen överdriven tro på att deras linje är vad partiet behöver, oavsett medlemmarnas åsikter. Således har voice en viktig funktion inom Moderaterna men ledningen tycks inte visa hänsyn till medlemmarna i den utsträckningen att

de tillåts förändra ledningens valda linje. Vi ställer oss därför bakom Teorells anmärkning att bättre inte alltid betyder bra.

6 Referenser

- Demokratiutredningen, 2000. *En uthållig demokrati!* SOU 2000:1
- Gidlund, Gullan & Möller, Tommy, 1999. *Demokratins trotjänare* SOU 1999:130
- Hirschmann, Albert O, 1970. *Exit, Voice, and Loyalty*. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Isberg, Magnus, 1999. *Riksdagsledamoten i sin partigrupp*. Södertälje: Riksbankens Jubileumsfond & Gidlunds Förlag
- Kristofferson, Ulf, 2006. *Fredrik Reinfeldt – i huvudrollen*. Stockholm: Bonnier Fakta
- Michels, Robert, 1968. *Political parties: A sociological study of the oligarchical tendencies of modern democracy*. New York: The Free Press
- Peterson, Olof, et al., 2000. *Demokratirådets rapport 2000 Demokrati utan partier?* Stockholm: SNS Förlag
- Pettitt, Robin T., 2007. Challenging the Leadership: The Party Conference as a Platform for Dissenting Membership Voice in British and Danish Parties of the Left. *Scandinavian Political Studies* vol. 30 nr 2, 2007
- Sjölin, Mats, 2005. *Politisk Etik*. Lund: Studentlitteratur
- Teorell, Jan, 1998. *Demokrati eller Fåtalsvälde?* Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. *Skrifter utgivna av statsvetenskapliga föreningen i Uppsala*, 129
- Wiklund, Mats, 2006. *En av oss?* Rimbo: Fischer & Co
- Svt.se – Uppdrag granskning,
<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=55838&a=657073>
Publicerad 11/9 2006, Uppdaterad 17/10 2006. Ansvarig utgivare: Nils Hansson
- Intervju 1, aktiv Moderatpolitiker på regional nivå, utförd 10/12 2007
- Intervju Wykman, Niklas, Ordförande för MUF, utförd 11/12 2007